

Flere barn og unge med astma og allergi: *Utfordring for skolen*

Astma og allergi øker blant skolebarn. Forekomsten er like høy i bystrøk som i landdistriktene. Pedagogisk personale må ha kunnskap og tilgang til informasjon om sykdommen for å sette i verk nødvendige tiltak.

TEKST OG FOTO: BIRGER MORKEN

Det sier rektor Bjørn Svidal ved Geilomo skole*, som blant annet viser til en undersøkelse som Statens Institutt for Folkehelse i samarbeid med en prosjektgruppe ved Geilomo barnesykehus og i Odda kommune utførte blant nesten 4600 grunnskolelever i 1995/96. Svidal var selv med i prosjektgruppen i forbindelse med undersøkelsen, som slo fast at det ikke er noen forskjell i forekomst mellom by og land.

I hver skoleklasse i Norge med 20–30 elever er det i gjennomsnitt to til tre elever med astma og allergi. Andelen i befolkningen ligger på ti prosent. Rundt 1950 var tallet tre til fire prosent.

– Andre undersøkelser på 90-tallet viser tilsvarende resultater og at forekomsten ser ut til å være stigende, sier Svidal. Barn tilbringer mye av sin tid innendørs, og de er like mye innendørs enten de bor i en by eller på landet. For sykdommen betyr dermed innelima vel så mye som uteklima. Økningen kan delvis forklares med bedre diagnostisering, bedre undersøkelsesmetoder, økt oppmerksomhet rundt sykdommen og forhold ved miljø og livsstil.

Utfordringer

Mange barn og unge med astma og allergi klarer seg godt i skolen takket være tilpasset medisiner og moderat sykdomsbesvær. Svidal kan fortelle at noen undersøkelser om prestasjoner i skolefag statistisk viser at barn med astma i gjennomsnitt klarer seg like godt som andre skolebarn, mens resultater fra andre undersøkelser indikerer at skolehverdagen ikke faller så lett.

* Geilomo barnesykehus er sammenslutted med Rikshospitalet, BKL. Geilomo skole er tilknyttet Statlig spesialpedagogisk støttesystem

– Erfaringer fra skolen ved Geilomo barnesykehus tilsier også at en god del elever med astma og allergi sliter med hverdagen. Sykdomsbesvær kan påvirke konsentrasjon og arbeidskapasitet. For noen kan sykdommen også gå utover sosial tilpasning. Fra en studie på skolebarn med astma i 1999 ved Leiden universitetet, ledet av Jeanet Bruil, ble det rapportert om begrensninger på deltakelse i fysisk og sosial aktivitet, og at dette var et vanskelig følelsemessig område. Det ble også rapportert at barn i denne sykdomsgruppen hadde mer fysiske plager enn friske.

Svidal minner om at astma er en sammensatt sykdom. Selve anfallene skaper usikkerhet. Noen sliter med nattesøvn. Mange lever med sykdommens uforutsigbarhet. Noen er ekstra plaget ved infeksjoner, som igjen skaper komplikasjoner. De daglige rutiner med medisiner og forholdsregler kan være krevende. Det kan være knyttet angst og usikkerhet til sykdommen. Den er et skjult handikap med til dels store svingninger i tilstanden. Disse svingningene representerer i seg selv utfordringer, ikke minst for barnet og familien, men også for pedagogene.

Det er ikke alltid like lett å se at en elev har pustebesvær, har hatt en dårlig nattsøvn eller føler usikkerhet omkring neste anfall. Variasjonen i sykdomsforløpet kan bidra til at en merker seg best de positive periodene.

– Derfor er det lett å overse elever som sliter med helsen og skolehverdagen, poengterer Svidal.

En viktig forutsetning for å sette i gang nødvendige tiltak er at pedagogene har et nært forhold til foresatte og skolehelse-tjenesten, samt kjennskap til sykdommen.

– Skolen har en varierende tradisjon i å yte hjelp og støtte overfor elever med kroniske sykdommer, og en konsekvens kan derfor bli at det kan gå unødig lang tid før tiltak settes i gang. Noen skoler er aktpågivende og tilpasser tiltakene bedre enn andre. En god skolehverdag og en positiv fritid kan resultere i at eleven har det bedre med sin sykdom, poengterer Svidal.

Tiltak

– Av alle med astma er det 70–80 prosent som har anstrengelsesutløst astma. Forebygging med medisiner og tilpassing av aktivitetsnivå blir dermed aktuelle tiltak. Fysisk aktivitet og sykdomsmestring er høyt prioritert i astmabehandlingen. Fysisk aktivitet er en viktig del av samspillet mellom barn og unge og viktig for kroppens utvikling og følelsen av mestring. Derfor må ikke astmatikere trekke seg. Aktivitetsglede utløser ytterligere fysisk aktivitet, sier Svidal, som legger til at det er påkrevd at kroppsøvingslæreren kjenner til hva som kan utløse et anfall og hvilke medisineringsrutiner som er aktuelle for den enkelte elev.

Barn og unge med astma kan ha et anstrengt forhold til fagene forming og heimkunnskap om ikke tiltak blir innført.

– I forming må utsatte elever unngå å bli eksponert for støv, lim- og malingslukt. Matallergikere må bli tatt hensyn til i heimkunnskap. I det hele har innelima en såpass stor påvirkning på elevens sykdomsplager og generelle funksjon, at man ikke kan overse det. Godt innelima er godt for alle.

Noen elever er så angrepet av astma eller allergi, at de i perioder er avhengig av ekstra støtte i skolefagene, mens andre igjen er avhengig av spesialpedago-

Rektor Bjørn Svidal ved Geilomo skole sier at flere tiltak i skolen kan gjøre hverdagen lettere for skolelever med astma og allergi. I gjennomsnitt har to til tre elever i hver klasse astma, og forekomsten er like høy i landdistriktene som i bystrøk.

giske tiltak og hjelp med det medisinske over tid.

– Varierende sykdomsbesvær er karakteristisk for barn og unge som er plaget av astma og allergi, man har ikke bare det anfallsmessige å forholde seg til, og noen perioder er vanskeligere enn andre. Et eksempel er ungdomsskolealderen. Eleven skal ta mer ansvar for medisineringsmidlet i en løsrivelsesprosess i forhold til foreldre. Varierende oppfølging av medisineringsmidlet kan fort resultere i en blanding av gode og dårlige faser. I dette kan det være aktuelt at skolehelsetjenesten trer støttende til. For mange kan det være nyttig å få tilrettelagt prøver og eksamensoppgaver i form av mer tid. For noen kan det være aktuelt med tilpassinger i kroppsvøingsfaget, et fag der karakteren kan settes med hensyn til elevens forutsetninger. I ungdomsskolen er

det viktig med god yrkesveiledning i forbindelse med overgang til videregående skole og fremtidig yrke.

Sykdommen kan påvirke elevens motivasjon og læringsevne.

- Noen kompenserer ved ekstra innsats og oppnår svært gode resultater, mens andre blir underyttere i forhold til det de har evner og anlegg for. Man må huske på at flere elever opplever en oppstykket skolegang, kanskje over flere år. Noen har stort fravær. Noen elever har hyppige sykehusopphold.

Positive impulser

Rektor Svidal mener at det er en stor gevinst å hente ut av å tilrettelegge positivt for mestring.

– Det er ikke alltid så mye som skal til for at hverdagen skal bli en god dag. Man kan gi eleven en ekstra oppmun-

4600 elever i undersøkelse

En undersøkelse av nesten 4600 grunnskolelever utført i 1995/96 støtter ikke hypotesen om at astma har en høyere forekomst i bystrøk enn på landet. Undersøkelsen, som ble foretatt av Statens institutt for Folkehelse i samarbeid med en prosjektgruppe på Geilomo barnesykehus og i Odda kommune, slår fast at forekomsten av astma blant skolebarn er like høy på landsbygda som i Oslo. Elever i alderen 6-16 år fra Oslo, Odda og fra tre kommuner i Øvre Hallingdal var med i undersøkelsen, som ble ledet av doktorgradsstipendiat Wenche Nystad. En studie fra 1954 viste en forekomst på 1,7 prosent. En studie fra 1981 viste 3,1 prosent. Denne siste undersøkelsen viser en livstidsforekomst av astma på 9,3 prosent.

tring, sørge for å unngå unødige provokasjoner av sykdommen og passe på at eleven inkluderes i venneflokket. Avtalte tiltak om forholdsregler, den faste medisineringsmidlet og rutiner ved anfall skaper både trygghet og økt sannsynlighet for å takle utfordringene hensiktsmessig.

Skolegangen er en del av barns utvikling.

– En god skolegang øker mulighetene for å skaffe seg et høvelig yrke, som igjen er forbundet med livskvalitet. Elever med astma og allergi skal ha en skolehverdag hvor de utvikler sine evner og anlegg på linje med andre elever, der sykdommen skal være et minst mulig hinder. Dette krever akt-pågivenhet og kyndighet av skolen. Hvert barn med astma har sitt individuelle særpreg.